

DOI 10/5281/zenodo.4279886

BLISKI WSCHÓD PO KRYZYSIE SUESKIM: MIĘDZYNARODOWA SYTUACJA POLITYCZNA

Denis Paramonov,

kandydat na stopień naukowy

na Wołyńskim Uniwersytecie Narodowym im. Łesi Ukrainki

vladislav200721@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1812-9171>

Streszczenie. W artykule przeanalizowano sposoby możliwego rozwiązania konfliktu bliskowschodniego między państwami arabskimi a Izraelem. Doprecyzowanie działań różnych stron po kryzysie sueskim. Okres od 1956 do 1967 roku. Na granicy egipsko-izraelskiej panował względny zastój. Podczas gdy Izrael z powodzeniem przezwyciężył powojenny kryzys gospodarczy i polityczny oraz izolację w polityce zagranicznej, Egipt borykał się z wieloma problemami wewnętrznymi, w szczególności w sferze społeczno-gospodarczej. Nowo utworzona Zjednoczona Republika Arabska, poprzez połączenie Syrii i Egiptu, nie dała niezbędnego impetu do praktycznej realizacji idei panarabizmu.

Czynnikiem decydującym o przyszłej wojnie był czynnik zewnętrzny. Wszak to właśnie w tym okresie bezpośrednie wsparcie wojskowo-finansowe rządu USA dla Izraela, które miało stać się kamieniem węgielnym polityki USA w regionie, a także aktywne poszukiwanie przez Związek Radziecki klientów politycznych wśród państw arabskich.

Wraz z oficjalnymi rządami krajów arabskich uaktywnili się teologowie islamscy, studenci i nauczyciele egipskich wyższych uczelni teologicznych, instytuty kaznodziejów wojskowych, które zaczęły propagować hasła antyżydowskie, świadczące o ewolucji konfliktu egipsko-izraelskiego w kierunku jego "islamizacji" i "judaizacji", w których Żydzi rzucili wyzwanie całemu światu arabskiemu i islamowi jako podstawie światopoglądu narodów Bliskiego Wschodu przez sam fakt swojego istnienia. Ponadto odrzucono biblijną ideę Bożego wybrania Żydów. W obliczu takiej propagandy teolodzy islamscy wzywali do ogłoszenia dżihadu w celu wyzwolenia Palestyny.

Takie apele przywódców arabskich można było przypisać publicznej retoryce, ponieważ przeciwstawiało się im ich raczej ostrożne zachowanie, ale dwie rzeczy były oczywiste dla Izraelczyków: po pierwsze, jeśli okażą słabość, ich istnienie będzie zagrożone; Po drugie, Egipt, podobnie jak wszystkie kraje arabskie, nie chciał pokojowego rozwiązania konfliktu. Na tym tle Izrael zaczął z wyprzedzeniem przygotowywać się do ewentualnej wojny.

Słowa kluczowe: kryzys sueski, Izrael, Egipt, konflikt, państwo, polityka.

THE MIDDLE EAST AFTER THE SUEZ CRISIS: INTERNATIONAL POLITICAL SITUATION

Denis Paramonov,

Applicant for a scientific degree at Lesya Ukrainka Volyn National University

vladislav200721@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1812-9171>

Abstract: The article analyzes the ways of a possible solution to the Middle East conflict between Arab countries and Israel. The steps of different parties after the Suez crisis are clarified. Period from 1956-1967. marked by a relative lull on the Egyptian-Israeli border. While Israel was successfully overcoming the post-war economic and political crisis and foreign policy isolation, Egypt was facing many internal problems, in particular in the socio-economic sphere. Newly created The United Arab Republic, through the merger of Syria and Egypt, did not give the necessary impetus to the practical implementation of the idea of pan-Arabism.

The determining factor of the future war was the external factor. After all, it was during this period

that the US government's direct military-financial support for Israel, which was to become the cornerstone of US policy in the region, as well as the Soviet Union's active search for political clients among Arab countries.

Along with the official governments of the Arab countries, Islamic theologians, students and teachers of Egyptian higher theological educational institutions, institutes of military preachers became more active, which began to propagate anti-Jewish slogans, which testified to the evolution of the Egyptian-Israeli conflict in the direction of its "Islamization" and "Judaization", in which the Jews challenged the entire Arab world and Islam as the basis of the worldview of the peoples of the Middle East. In addition, the biblical idea of God's election of the Jews was denied. In view of such propaganda, Islamic theologians called for the need to declare jihad for the liberation of Palestine.

Such appeals by Arab leaders could be attributed to public rhetoric, as they were countered by their rather cautious behavior, but two things were obvious to Israelis: first, if they showed weakness, their very existence would be threatened; Secondly, Egypt, like all Arab countries, did not want a peaceful settlement of the conflict. Against this background, Israel began to prepare in advance for a possible war.

Keywords: Suez crisis, Israel, Egypt, conflict, state, politics.

БЛИЗЬКИЙ СХІД ПІСЛЯ СУЕЦЬКОЇ КРИЗИ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

Денис Парамонов

здобувач наукового ступеня Волинського національного університету імені Лесі Українки

vladislav200721@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1812-9171>

Анотація: У статті аналізуються шляхи можливого розв'язання близькосхідного конфлікту між арабськими країнами та Ізраїлем. З'ясовуються кроки різних сторін після Суецької кризи. Період з 1956-1967 рр. відзначився відносним затишшям на єгипетсько-ізраїльському кордоні. Доки Ізраїль успішно долав повоєнну економічну та політичну кризу та зовнішньополітичну ізолюваність, Єгипет тим часом зіткнувся з багатьма внутрішніми проблемами, зокрема в соціально-економічній сфері. Новостворена Об'єднана Арабська Республіка, шляхом злиття Сирії та Єгипту, не дала потрібного імпульсу практичній реалізації ідеї панарабізму.

Визначальним фактором майбутньої війни став зовнішній чинник. Адже саме у цей період починається пряма військово-фінансова підтримка американським урядом Ізраїлю, який мав стати наріжним каменем політики США у регіоні, а також активний пошук Радянським Союзом політичних клієнтів серед арабських країн.

Поряд з офіційними урядами арабських країн активізувались ісламські богослови, студентсько-викладацький склад єгипетських вищих духовних навчальних закладів, інститути воєнних проповідників, котрі почали пропагувати антиєврейські гасла, що свідчило про еволюцію єгипетсько- ізраїльського конфлікту в напрямку його «ісламізації» та «іудаїзації», в яких євреї тільки одним фактом свого існування кидали виклик усьому арабському світу та ісламу, як основи світобачення народів Близького Сходу. Крім того, заперечувались біблейська ідея богообраності євреїв. Зважаючи на таку пропаганду ісламські богослови висловились за необхідність проголошення джихаду за звільнення Палестини.

Подібні заклики лідерів арабських країн можна було б віднести на рахунок публічної риторики, оскільки вони заперечувались їх достатньо обережною поведінкою, однак для ізраїльтян були очевидними дві речі: по-перше, якщо вони проявлять слабкість, то саме їхнє існування буде під загрозою; по-друге, Єгипет, як і власне всі арабські країни не бажали мирного врегулювання конфлікту. На цьому фоні Ізраїль почав завчасно готуватись до можливої війни.

Ключові слова: Суецька криза, Ізраїль, Єгипет, конфлікт, держава, політика.

Presentation of the main material: The Arab-Israeli conflict for many decades remained and remains one of the most explosive among the Middle Eastern "hot spots". Escalation of events around which can at any moment lead to a new war, therefore the study of all aspects of this conflict is relevant.

A manifestation of the anti-Israeli policy of the Arab leaders was the conference in Cairo in 1964. Two resolutions were adopted at it: the first of which called for depriving Israel of water due to the change in the course of the Jordan - the main river artery of the Jewish state, and the second announced the formation of a new Palestinian movement led by the Liberation Organization Palestine (PLO).

The creation of the PLO became one of the drivers of changes in the Egyptian-Israeli problem, as the Israeli idea of external interference in the Palestinian affairs of neighboring states, in particular Egypt, which owned the Gaza Strip, was refuted at the ideological level. The PLO became a representative of the interests of the Arab population of Palestine and the Gaza Strip. At the First Session of the Palestinian National Council (May 28, 1964) in Jerusalem, the Palestinian Charter was adopted, which called on the Palestinians to fight against the "Zionist presence" through the military organization of the population and denied all peaceful attempts to settle the Palestinian issue.

Starting from September 1964, simultaneously in Syria, and especially in Egypt, whose leadership was most interested in the militarization of the Palestinians, in connection with the need for protection against possible raids by Israeli "commandos", the creation of units of the Palestine Liberation Army (PLA) began). The first successful action by the OVP forces took place on January 1, 1965, starting a long streak of mutual strikes, secret war and terror. The terrorist organization Fatah (reversed reading of the acronym "Harakat al-Tahrir al-Filastini" - "Movement for the National Liberation of Palestine") led by Yasser Arafat, which during 1965 carried out 30 raids on the territory of Israel, operated along with the PLO. Using the actions of the PLO as a pretext, the Israeli army began to carry out deep raids deep into enemy territories, on the west bank of the Jordan River, etc. from May 1965. The Arab settlements of Al-Shuneh, Dasnin, Kalkilia were attacked in November 1966 - As-Sasha.

Relations between Israel and Jordan were also complicated, in connection with the announcement of a plan to build a dam on the Jordan River in the early 1960s. Jordan, whose economy depended on this river, strongly protested. And a direct push

before the escalation of the conflict, there was an attack by the Israeli army on the base of terrorists in the mountains of Hebron.

Relations with Syria worsened, where in 1966 the Baath Party (Socialist Party of Arab Revival) came to power. Wanting to strengthen its power, it decided to lead the movement for the liberation of Palestine, carrying out, in particular, shelling of Israeli border settlements, to which the latter responded with "commando" raids on Syrian military bases.

The factor undermining the ideals of pan-Arab unity declared by pan-Arabists was the tension that arose between Iraq and the former British protectorate of Kuwait (18,000 square kilometers, population - 2 million people), which gained independence in 1961. Certain hopes for the restoration of integration processes appeared in 1963 after two Baathist coups in Iraq and Syria. However, further attempts to resuscitate the interstate union quickly ceased.

In addition to the actual Egyptian-Israeli conflict, this region was also the arena of confrontation between two superpowers - the USSR and the USA. And this fact is one of the determining factors in many moments of the unfolding and course of the war. According to the sources, the Soviet Union pushed G. A. Nasser into the conflict in a certain way, increasing military aid several times, and openly expressing interest in the war. The reason for this was that the USSR tried to strengthen its influence in the Middle East, while weakening the position of the USA and European countries. But Syria turned out to be the only state that fully supported pro-Soviet ideas.

The Soviet Union was interested in a war, but not between Syria and Israel, and not to lose the only reliable support in the region. As A. N. Smirnov writes, based on the memoirs of a CIA agent: "The USSR wanted to create another hot spot for the States ... The goal was to create a situation in which the United States would be bogged down economically, politically, and even militarily..." [Smirnov 2004, 223 - 224].

In April 1967, a message was received from representatives of the Soviet Union that Israeli troops were preparing to invade Syria. This information was confirmed by the speaker of the National Assembly, Anwar Sadat, who was in Moscow on May 13. Even the specific date of the attack was mentioned - May 17.

This was pointed out by the Chief of the General Staff of the Egyptian Army, Muhammad Fouazi, who stated that "there was no concrete data that would confirm the information received - aerial photographs... did not reveal signs of the redeployment of Israeli troops" [Epstein 2003, 69].

Taking into account the indirect pressure of the USSR, the Egyptian leadership decided to prepare for war. G. A. Nasser himself had great doubts about the fighting ability of his army, but the radical inappropriate position towards Israel of the vice president and the chief commander of the Egyptian army Abu-el Hakim Amer, who proposed to "get rid of Israel once and for all", seriously narrowed the possibilities for diplomatic maneuvers. G. A. Nasser saw A. X. Amer as a direct political competitor, which is why he decided to "intercept" the initiative of the country's vice president at the beginning of the mobilization of the population.

The USA also had its own plans for the Middle East, which tried to fill a kind of vacuum that was created after the departure of England and France from the region. In the early 1950s, the United States displaced the British from the position of the main exporter of Middle Eastern oil, controlling a large number of shares in the oil company "Iraq Petroleum", and concessions in Saudi Arabia, Bahrain and Kuwait. Israel has traditionally enjoyed significant support from the American establishment.

D. Duke in his work "The Jewish world through the eyes of an American: my study of Zionism" using numerous examples, pointing to the significant control of mass media by Jews, as well as the Jewish roots of part of the US political system, justifies their influence on socio-political affairs in the country. In particular, Jews, the researcher notes, are the owners of such well-known periodicals as "New York Time", "Walt Street Journal", "Washington Post", "Time Newsweek", "IO. S. News End", etc., as well as NBC, CBS, ABC television companies. At the same time, D. Duke singled out two spheres of Jewish influence: the first, indirect, through the spread of propaganda regarding the acceptance or vetoing of important political issues in government circles; the second, direct, is related to the influence of the Jews on the American financing program, giving the following example. J. Perry in an article in the newspaper "Walt Street Journal" indicates that 80% of the "gifts" the Democratic National Committee received were from Jews [Duke 2002, 120-146].

Researchers T. A. Losev and Y. K. Tyssovsky provide statistics on financial aid to Israelis by the American Congress. Thus, from 1945 to 1967, 21,778 million dollars were allocated. Of these, the Agency for International Development provided 513 million dollars, US law No. 480 - 346 million dollars, various economic programs - 22 million dollars, loans - 719 million dollars, ordinary financial gifts - 369 million dollars. [Losev 1980, 77]. According to D. Bado (US ambassador to Egypt), "Israel was a cornerstone, an instrument of American policy towards Arab countries" [Losev 1980, 76]. And the purpose of such a policy was announced by the Joint Chiefs of Staff of the USA, which consisted in preventing the possibilities of influence of the USSR, taking into account the "proximity of important Soviet military facilities", as well as the need to control the oil reserves of the Middle East, "which are of great importance, therefore" in the strategic interests of restraining the influence and military forces of the Soviet Union away from the oil reserves of the region" [History 1974, 528].

The "Eisenhower Doctrine" or the "Doctrine of filling the power vacuum" should become such a way for America to penetrate the region. According to the American president, after the removal of British influence from the countries of the region, a "power vacuum" arose, which, of course, the Soviet Union wanted to fill. In order to protect the region from the spread of socialist influences, D. Eisenhower proposed to implement a large program of military cooperation, for which \$200 million was allocated. and use, if necessary, force against destabilizing movements in countries that were in a threatening situation [Dorozel 1995, 560; History 1974, 563]. However, the personal authority of G. A. Nasser and, accordingly, the emergence among the countries of the "third world" of a powerful "non-alignment" movement, dominated by Egypt itself, led to the fact that only four states of the Middle East accepted the doctrine: Israel, Lebanon, Iran and Iraq.

In May 1967, Egypt decided to strengthen the Sinai group (100,000 soldiers and 1,000 tanks) and draft reservists. In the event of an aggravation of the situation, the Egyptian troops could not enter into a clash with the enemy, because according to the 1956 agreement, the UN Emergency Forces in the amount of 3,400 people were stationed in the border strip. Therefore, in May 1967, G. A. Nasser put forward a demand regarding the redeployment of troops to the Taza Sector. In response to this, UN Secretary General U Tan, exceeding the president's wishes, completely withdraws the peacekeeping forces from the region, arguing that the part of the peacekeepers that would remain could not have real power, and therefore, sooner or later,

the other part would declare that precisely [Khazanov 1983, 69]. As noted by G. Saker, "G. A. Nasser won a brilliant diplomatic victory without lifting a finger. Now he once again got the opportunity to establish himself as the undisputed Arab leader" [Epstein 2003, 50]. US President L. Johnson reacted to U. Tan's actions as follows: "The UN removed the umbrella," the American president noted, "when it rained heavily" [Khakhanov 1983, 68].

Immediately, on May 22, GA Nasser announced that Israeli ships and transport vessels with "strategic" materials intended for Israel are prohibited from entering the Gulf of Aqaba and the Straits of Tiran.

In fact, this blockade cut off Israel from important transport routes that connected the country with the countries of Asia and the Indian Ocean basin, and most importantly deprived it of supplies of Iranian oil. Such a move was perceived by the Israelis as a direct violation of UN resolutions from 1957, which declared Israel's right to freely use the strait, as well as the Convention on Territorial Waters and Coastal Zones, already mentioned in the previous section, adopted at the UN Conference "On the Law of the Sea" on April 27 1958

In response, on May 20, Israel's "defense committee" advocates the immediate use of force against G. A. Nasser. He was counting on such actions of Israel, because this not only showed the aggressiveness of the Jews to the whole world, but also raised his own authority in the eyes of the Arab world. Aware that such actions cannot go unanswered, the Egyptian leader does not stop provoking Israel. The very next day after the closure of the strait, he directly declared: "The Jews are threatening us with war. I answer them: "Please! We are ready for war." Provocative statements were repeated day after day. "Our main goal is the destruction of Israel. The Arab people want to fight," G. A. Nasser declared already on May 27. The next day he adds: "We do not accept any...coexistence with Israel. Today, the question is not about establishing peace between the Arab countries and Israel... The war has been going on since 1948." [Higer].

After the hasty departure of the "Oonovites" on May 18, Cairo radio declared: "From today there is no emergency military force to defend Israel, we will no longer show restraint. We will no longer appeal to the UN to complain about Israel. The only method of revenge... will be total war, the result of which will be the destruction of the Zionist state" [Mirzalizadeh, 2010]. In turn, the newspaper "Al-Ahram" - the official information mouthpiece of the Egyptian president - began to sow real panic among the civilian population by announcing that Israel would invade the territory of Egypt at any moment [Moshe 2003, 259]. In unison with the belligerent statements of the Egyptians, the voice of the then Minister of Defense of Syria Hafez Assad sounded: "Currently, our forces are absolutely ready not only to repel aggression, but also to begin the process of liberation, to destroy the Zionist presence on Arab land. The Syrian army has its finger on the trigger...As a military man, I am convinced that the time has come to start a war of annihilation" [Higer].

However, A. D. Epshtein notes that similar actions and appeals by G. A. Nasser were most likely "symbolic" in nature. If he really wanted to start a war, he would do it while ignoring the peacekeepers. "G. A. Nasser, - the researcher points out, - only created the appearance that he challenges the Jewish state" [Epstein 2003, 51]. By closing the Straits of Tiran, he wanted to eliminate the humiliation caused to Egypt after the Suez crisis of 1956.

In 1966, G. A. Nasser began to "gather" allies for the future war, contrary to the agreements with U. Tan, in which the president promised not to take drastic steps that could provoke Israel to take appropriate actions. So, in November, Egypt, Syria, Jordan, and Iraq signed a pact on joint defense. And after the statement of the governments of Algeria, Kuwait, Yemen, Libya, and Sudan about supporting the actions of the coalition, G. A. Nasser makes the following statement: "The armies of Egypt, Jordan, Syria, and Lebanon are on the borders with Israel... and behind us are the armies of Iraq, Algeria, Kuwait, Sudan and the entire Arab nation. This should impress the whole world. Today, everyone will learn that the Arabs are ready for battle - the decisive hour has come. We are at the stage of decisive actions, not declarations" [Higer]. The conference in Baghdad on June 4-5, 1967 set a peculiar point in the process of pre-war consolidation of the Arabs, the decision of which was to impose an embargo on the sale of oil to the country that would support Israel in the war.

Israel began to prepare for war as early as mid-May 1967, when the general mobilization of the adult population began. The professional core of the army consisted of officers and sergeants, all others were conscripts (both men and women); Palestinian Arabs were exempted from military service. However, anticipating significant costs among the civilian population, the Israeli government ordered the consecration of plots of land in city squares and parks where mass burials were planned.

In addition, the government has developed a set of measures to disorient the enemy: nightly passage of troops to the borders, observance of the radio silence regime, use of false frequencies, construction of empty airfields and command posts, conducting total aerial videography of the enemy's territory. The General Staff developed a war plan (the "Dove" plan), according to which, after the defeat of the enemy troops, strikes were to be carried out on Sharm el-Sheikh, the Gaza Strip and Sinai, and after Jordan was drawn into the war, on the West Bank of Jordan and Jerusalem. Attempts were made to restore partnership relations with France, which initially continued to supply various types of weapons to the Israeli army. In addition, the French helped build the country's nuclear potential by building a powerful reactor at Dimona. However, on the eve of the war, France, which has traditionally supported the Israelis diplomatically, unexpectedly changes its foreign policy line. President Charles de Gaulle said that after leaving Algeria, France has no common interests with Israel and will soon impose an embargo on the supply of weapons to the Jewish state.

Until the last moment, the Israeli leadership tried not to bring the matter to a direct confrontation and to resolve the conflict with the help of secret diplomacy, realizing, as D. Ben-Gurion noted, that the war would only lead to significant human and material losses, but at the same time, "the Arab countries will not disappear anywhere" » [Moshe 2003, 266-268]. For this purpose, Israeli Prime Minister L. Eshkol sends a delegation led by A. Even to the USA, England and France, with the aim of obtaining diplomatic support from the governments of the countries. In particular, US President L. Johnson made it clear that he was refusing any commitments, as he had no desire to escalate the conflict with the USSR and escalate the military conflict between the Arabs and the Israelis, and also had no intention of going to a direct confrontation with Congress, the majority of whose representatives considered it futile to involve the USA in another conflict. Presidential adviser U. Rostow demanded that Israel not start military operations, and the American ambassador in Cairo R. Holt, quoting the words of L. Johnson, although he accused G. A. Nasser of aggravating the situation, but also urged him not to go to a direct confrontation with Israel.

The military maneuvers of the allied forces and the onslaught of public opinion forced L. Eshkol to take decisive action. At the beginning of June, on the initiative of President Z. Shazar, a government of national unity was formed (which included the "Gahal" block and the "Rafiz" party) with extraordinary powers for the newly appointed Prime Minister L. Eshkol and Minister of Defense M. Dayan to conduct the war. At the same time, the Knesset adopts a resolution on the use of "great power policy" aimed at preparing for a possible war against Egypt, which was justified by the blockade of the Straits of Tiran, which was qualified, according to the norms of international law, as an act of war on the part of Egypt, being a formal pretext (*casus belli*). to retaliate, essentially.

But until the last moment, it seemed that the war would be avoided, due to the fact that on June 1 there was a meeting between representatives of L. Johnson, G. Humphrey and G. A. Nasser about the possibility of transferring the issue of the Aqaba Strait to the International Court of Justice, as well as on mutual visits of representatives of both states.

Conclusion: So, in 1967, the world community's attempts to resolve the conflict by peaceful means completely failed. As a result, the situation worsened even more. G. A. Nasser, on the wave of popularity and his own authority, began to prepare for a new war, which greatly frightened Israel.

References:

1. Dorozel Zh.-B. Istoriiia dyplomatii vid 1919 roku do nashykh dniv. Kyiv: Osnovy, 1995. 903 s.
2. Diuk D. Evreiskyi vopros hlazamy amerykantsev: moe yssledovanye syonyzma. K.: MAUP, 2002. 360 s.
3. Ystoriya dyplomaty. T. 5. Kn. 1. M.: Polytyzdat 1974. 750 s.
4. Losev T. Blyzhnevostochnyy kryzys: neft y polytyka. Novyye polytyko-ekonomycheskiye faktory y ykh vlyaniye na rasstanovku syl v rehyone. M.: Mezhdunarodnie otonosheniya, 1980. 252 s.
5. Myrzalyzade Y.K. ohly. Arabo-yzraylskiy konflykt. Ystorycheskiy forum. 2010. S.127-153.
6. Moshe D. Arabo-yzraylskiye voyny 1956, 1967. M.: Yzohrafus, Yeskymo, 2003. 496 s.
7. Smyrnov A. Yzrayl v ohne dzhykhada. M.: Veche, 2004. 416 s.
8. Khazanov M. OON y Blyzhnevostochnyy kryzys. M.: Mezhdunarod.otnosheniya, 1983. 174 s.
9. Khyher L. Shestydnvnaia voina: K ystoryu odnogo myfa | Myhdal (migdal.org.ua)
10. Epshtein A. Voyny i dyplomatiya. Arabo-yzraylskiy konflykt v KhKh veke. K.: Dukh i litera, 2003. 216 s.

БЛИЗЬКИЙ СХІД ПІСЛЯ СУЕЦЬКОЇ КРИЗИ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

Виклад основного матеріалу: Арабо-ізраїльський конфлікт впродовж багатьох десятиліть залишався і залишається однією з найбільш вибухонебезпечних серед близькосхідних «гарячих точок». Ескалація подій навколо якої може у будь-який момент призвести до нової війни, тому вивчення всіх аспектів даного конфлікту є актуальним.

Проявом антиізраїльської політики арабських лідерів стала конференція в Каїрі 1964 р. На ній прийняли дві резолюції: перша з яких, закликала позбавити Ізраїль води через зміну русла Йордану – головної річкової артерії єврейської держави, а друга, проголошувала утворення нового палестинського руху на чолі з Організацією Визволення Палестини (ОВП).

Створення ОВП стало одним із рушіїв змін єгипетсько-ізраїльської проблеми, оскільки було на ідеологічному рівні спростовано ізраїльську ідею про зовнішнє втручання у палестинські справи сусідніх держав, зокрема Єгипту, який володів Сектором Газа. ОВП стала представником інтересів арабського населення Палестини та Сектору Газа. На Першій сесії Палестинської національної ради (28 травня 1964 р.) в Єрусалимі було прийнято Палестинську Хартію, що закликала палестинців до боротьби проти «сіоністської присутності» через військову організацію населення і заперечувались усі мирні спроби врегулювання палестинського питання.

Починаючи з вересня 1964 р., одночасно в Сирії, та, особливо, в Єгипті, керівництво якого було найбільше зацікавленим у милітаризації палестинців, у зв'язку з потребою захисту від можливих рейдів ізраїльських «командос», почалося створення загонів Армії Визволення Палестини (АВП). Перша успішна акція сил ОВП відбулась 1 січня 1965 р., започаткувавши довгу смугу взаємних ударів, таємної війни й терорів. Поряд з ОВП діяла й терористична організація ФАТХ (зворотнє читання абревіатури «Харакат ат-Тахрір аль-Філастині» - «Рух за національне визволення Палестини») на чолі з Ясіром Арафатом, яка протягом 1965 р. здійснила 30 рейдів на територію Ізраїлю. Скориставшись діями ОВП як приводом, ізраїльська армія почала здійснювати з травня 1965 р. глибокі рейди углиб ворожих територій, на західний берег річки Йордан тощо. Атаки зазнали арабські поселення Аль-Шунух, Даснін, Калькілія, у листопаді 1966 р. - Ас-Саха.

Складними були стосунки Ізраїлю і з Йорданією, у зв'язку з оголошенням плану побудови греблі на річці Йордан на початку 60-х рр. Йорданія, економіка, якої залежала від цієї ріки, виступила з різким протестом. А прямим поштовхом до ескалації конфлікту став удар ізраїльської армії по базі терористів у горах Хеврону.

Погіршилися відносини з Сирією, де у 1966 р. до влади прийшла партія БААС (Соціалістична партія арабського відродження). Бажаючи зміцнити свою владу, вона вирішила очолити рух за визволення Палестини, здійснюючи, зокрема, обстріли ізраїльських прикордонних поселень, на що останні відповідали рейдами «командос» на сирійські військові бази.

Чинником підриву декларованих панарабістами ідеалів загальноарабської єдності була напруженість, яка виникла між Іраком та колишнім британським протекторатом Кувейтом (18 тис. кв. км, населення - 2 млн. чол.), що отримав у 1961 р. незалежність. Певні надії на відновлення інтеграційних процесів з'явилися у 1963 р. після двох переворотів баасистів у Іраку та Сирії. Однак подальші спроби реанімувати міждержавний союз швидко припинилися.

Окрім власне самого єгипетсько-ізраїльського конфлікту, цей регіон був ареною протистояння й двох наддержав - СРСР та США. І цей факт є одним із визначальних у багатьох моментах розгортання та перебігу війни. Як свідчать джерела Радянський Союз певним чином підштовхував Г. А. Насера до конфлікту, збільшивши у кілька разів військову допомогу, і відкрито висловлюючи зацікавлення у війні. Причиною цього було те, що СРСР намагався посилити свій вплив на Близькому Сході, послабивши при цьому позиції США та європейських країн. Але єдиною державою, котра повністю стала на прорадянські ідеї, виявилась Сирія.

Радянський Союз був зацікавлений у війні, але не між Сирією та Ізраїлем, а щоб не втратити єдину надійну опору в регіоні. Як пише А. Н. Смирнов, спираючись на спогади агента ЦРУ: «СРСР хотів створити ще одну гарячу точку для Штатів ... Метою було створити ситуацію, в якій би США загрузли економічно, політично та навіть у військовому плані...»[Смирнов 2004, 223 - 224].

В квітні 1967 р. від представників Радянського Союзу надійшло повідомлення про те, що ізраїльські війська готують вторгнення у Сирію. Цю інформацію підтвердив спікер Національної Асамблеї Анвар Садат, котрий перебував 13 травня у Москві. Називалась навіть конкретна дата

нападу - 17 травня. На це вказував начальник генштабу єгипетської армії Мухамед Фуазі, котрий заявив, що «не було ніяких конкретних даних, які підтвердили б отриману інформацію - аерофотознімки.. не виявили ознак передислокації ізраїльських військ» [*Энштейн 2003, 69*].

Зважаючи на опосередкований тиск СРСР єгипетське керівництво вирішило готуватися до війни. Сам Г. А. Насер мав великі сумніви щодо боєздатності своєї армії, але радикальна непримиренна позиція стосовно Ізраїлю віце-президента і головного командуючого єгипетської армії Абу-ель Хакім Амера, котрий пропонував «раз і назавжди позбутись Ізраїлю», серйозно звужувала можливості для дипломатичних маневрів. Г. А. Насер вбачав у А. Х. Амера прямого політичного конкурента, тому він і вирішив початком мобілізації населення «перехопити» ініціативу віце-президента країни.

Свої плани стосовно Близького Сходу мали й США, котрі намагались заповнити своєрідний вакуум, який утворився після відходу Англії та Франції з регіону. На початку 50-х рр. США витісняють британців з позиції головного експортера близькосхідної нафти, контролюючи великою кількістю акцій нафтової компанії «Ірак Петролеум», та концесіями в Саудівській Аравії, Бахреїні та Кувейті. Традиційно Ізраїль мав значну підтримку з боку американського істеблішменту.

Д. Дюк у своїй роботі «Єврейський світ очима американця: моє дослідження сїонізму» на численних прикладах, вказуючи на значний контроль євреями засобів масової інформації, а також на єврейське коріння частини політикуму США, обґрунтовує їхній вплив на суспільно-політичні справи в країні. Зокрема, євреї, зазначає дослідник є власниками таких відомих періодичних видань як «Нью-Йорк Тайм», «Уолт Стріт Джорнал», «Вашингтон Пост», «Тайм Ньюзвік», «Ю. С. Ньюз Енд» тощо, а також телекомпаній NBC, CBS, ABC. При цьому Д. Дюк виділив дві сфери впливу євреїв: перший, опосередкований, через поширення пропаганди стосовно прийняття чи ветоування в урядових колах важливих політичних питань; другий, безпосередній, пов'язаний з впливом євреїв на американську програму фінансування, наводячи наступний приклад. Дж. Перрі у статті в газеті «Уолт Стріт Джорнал» вказує, що 80% «подарунків» національний комітет демократів отримували саме від євреїв [*Дюк 2002, 120- 146*].

Дослідники Лосев Т. А. та Тиссовський Ю. К. подають статистику фінансової допомоги ізраїльтянам американським конгресом. Так, з 1945 по 1967 рр. було виділено 21778 млн. дол. З них Агентство міжнародного розвитку надало 513 млн. дол., закон США №480 - 346 млн. дол., різного роду економічні програми - 22 млн. дол., позики - 719 млн. дол., звичайні фінансові дарунки - 369 млн. дол. [*Лосев 1980, 77*]. За словами Д. Бадо (посол США в Єгипті) «Ізраїль являвся наріжним каменем, інструментом американської політики стосовно арабських країн» [*Лосев 1980, 76*]. А мету такої політики озвучив Об'єднаний комітет начальників штабів США, яка полягала у недопущенні можливостей впливу СРСР зважаючи на «близькість важливих радянських військових об'єктів», а також у необхідності контролю нафтових запасів Близького Сходу, «що мають велике значення, тому «в стратегічних інтересах стримувати вплив та військові сили Радянського Союзу подалі від нафтових запасів регіону» [*История 1974, 528*].

Таким способом проникнення Америки до регіону мала б стати «Доктрина Ейзенхауера», або «Доктрина заповнення силового вакууму». На думку американського президента, після усунення з країн регіону британських впливів виникав «силовий вакуум», заповнити який бажав, зрозуміло, Радянський Союз. З метою забезпечення регіону від поширення соціалістичних впливів, Д. Ейзенхауер пропонував реалізувати велику програму військового співробітництва, на яку було виділено \$200 млн. дол. і використовувати у разі необхідності силу проти дестабілізуючих рухів у країнах, що потрапляли у загрозову ситуацію [*Дорозель 1995, 560; История 1974, 563*]. Однак, особистий авторитет Г. А. Насера і, відповідно, зародження серед країн «третього світу» потужного руху «неприєднання», в якому домінував саме Єгипет призвело до того, що доктрину прийняли лише чотири держави Близького Сходу: Ізраїль, Ліван, Іран та Ірак.

У травні 1967 р. Єгипет прийняв рішення про підсилення синайського угруповання (100000 бійців і 1000 танків) і призову резервістів. У випадку загострення ситуації єгипетські війська не могли увійти в зіткнення з супротивником, бо в прикордонній смузі згідно угоди 1956 р. дислокувалися Надзвичайні сили ООН у кількості 3400 чоловік. Тому у травні 1967 р. Г. А. Насер висунув вимогу з приводу передислокації військ у Сектор Таза. У відповідь на це генсек ООН У Тан, перевершивши бажання президента, повністю виводить миротворчі сили з регіону, аргументуючи це тим, що та частина миротворців, яка б залишилась не могла мати реальної сили, а тому, рано чи

пізно, інша частина заявила б те саме [Хазанов 1983, 69]. Як відзначив Г. Сакер «Г. А. Насер не поворухнувши й пальцем, отримав блискучу дипломатичну перемогу. Тепер він знову отримав можливість утвердитися в якості беззаперечного арабського лідера» [Епштейн 2003, 50]. Президент США Л. Джонсона зреагував на дії У.Тана: наступним чином «ООН прибрало зонти, - зазначив американський президент, - коли пішов сильний дощ» [Хаханов 1983, 68].

Одразу ж, 22 травня Г. А. Насер заявив про те, що входить до затоки Акаба і Тіранської протоки заборонено ізраїльським кораблям та транспортним суднам із «стратегічними» матеріалами, призначеними для Ізраїлю.

Фактично ця блокада відрізувала Ізраїль від важливих транспортних шляхів, що сполучали країну з державами Азії і басейну Індійського океану, а головне позбавляла постачань іранської нафти. Подібний крок був сприйнятий ізраїльтянами як пряме порушення рішень ООН від 1957 р., що декларували право Ізраїлю вільно використовувати протоку, а також, зазначену вже у попередньому розділі конвенцію про Територіальні води і прибережні зони, прийнятій на конференції ООН «Про морське право» 27 квітня 1958 р.

У відповідь 20 травня, «комітет оборони» Ізраїлю висловлюється за негайне застосування сили проти Г. А. Насера. Саме на такі дії Ізраїлю він й розраховував, адже тим самим не лише демонструвалося усьому світу агресивність євреїв, але й, до того ж, піднімався його власний авторитет в очах арабського світу. Усвідомлюючи, що подібні дії не можуть залишитися без відповіді, єгипетський лідер не припиняє провокувати Ізраїль. Наступного ж дня після закриття протоки він прямо заявляє: «Євреї загрожують нам війною. Я їм відповідаю: «Будь ласка! Ми готові до війни». Провокуючі заяви повторювалися день за днем. «Наша основна мета - знищення Ізраїлю. Арабський народ хоче битися» - заявляє Г. А. Насер вже 27 травня. Наступного дня він додає: «Ми не приймаємо будь-якого...співіснування з Ізраїлем. Сьогодні питання не стоїть про встановлення миру між арабськими країнами та Ізраїлем...Війна продовжується з 1948 р.» [Хигер].

Після поспішного відходу «оонівців» 18 травня каїрське радіо заявило: «З сьогоднішнього дня не існує надзвичайних військових сил, що захищали Ізраїль, ми більше не будемо проявляти стриманість. Ми більше не будемо звертатися в ООН з жалобами на Ізраїль. Єдиним методом помсти... стане тотальна війна, результатом якої буде знищення сіоністської держави» [Мирзализаде, 2010]. У свою чергу газета «Аль-Ахрам» - офіційний інформаційний рупор президента Єгипту - почала сіяти справжню паніку серед мирного населення оголосивши, що Ізраїль у будь-який момент вторгнеться на територію Єгипту [Моше 2003, 259]. В унісон войовничим заявам єгиптян звучав голос тодішнього міністра оборони Сирії Хафеза Асада: «На даний час наші сили абсолютно готові не тільки до відбиття агресії, але й до початок процесу звільнення, до знищення сіоністської присутності на арабській землі. Сирійська армія тримає палець на спусковому гачку...Я, як військова людина, упевнений, що прийшов час прозпочати війну на знищення» [Хигер].

Проте, А. Д. Епштейн, зазначає, що подібні дії та заклики Г. А. Насера мали швидше за все «символічний» характер. Якщо б він дійсно хотів почати війну, то зробив би це ігноруючи миротворців. «Г. А. Насер, - вказує дослідник, - лише створював видимість того, що він кидає виклик єврейській державі» [Епштейн 2003, 51]. Закриттям Тіранської протоки він хотів усунути припинення завдане Єгипту після Суецької кризи 1956 р.

В 1966 р. Г. А. Насер почав «збирати» союзників для майбутньої війни, всупереч домовленостей з У. Таном, в яких президент обіцяв не робити різких кроків, що могли б спровокувати Ізраїль до відповідних дій. Отож, у листопаді Єгипет, Сирія, Йорданія, Ірак підписали пакт про спільну оборону. А після заяви урядів Алжиру, Кувейту, Йемену, Лівії, Судану про підтримку дій коаліції Г. А. Насер робить наступну заяву: «Армії Єгипту, Йорданії, Сирії і Лівану знаходяться на кордонах з Ізраїлем... а позаду нас - армії Іраку, Алжиру, Кувейту, Судану і вся арабська нація. Це повинно вразити весь світ. Сьогодні всі дізнаються, що араби готові до битви - вирішальна година настала. Ми на етапі рішучих дій, а не декларацій» [Хигер]. Своєрідну крапку у процесі передвоєнної консолідації арабів поставила конференція в Багдаді 4 -5 червня 1967 р., рішення якої полягало у накладанні ембарго на продаж нафти тій країні, що підтримає Ізраїль у війні.

Ізраїль почав готуватися до війни ще з середини травня 1967 р., коли почалась загальна мобілізація дорослого населення. Професійне ядро армії склали офіцери та сержанти, всі інші були призовниками (як чоловіки, так і жінки); араби-палестинці були звільнені від військового обов'язку. Разом з тим, очікуючи значних витрат серед цивільного населення, ізраїльський уряд наказав

освятити земельні ділянки в міських скверах та парках, де планувалося зробити масові поховання.

Окрім того, уряд розробив комплекс заходів по дезорієнтації ворога: нічний перехід військ до кордонів, дотримання режиму радіомовчання, використання підставних частот, побудова порожніх аеродромів і командних пунктів, проведення тотальної аеровідеозйомки території ворога. Генштаб розробив план ведення війни (план «Голуб»), у відповідності з яким після розгрому ворожих військ, мали б відбутися удари по Шарм-ель-Шейху, сектору Газа та Синаю, а після втягнення у війну Йорданії, - західному берегу Йордану та Єрусалиму. Були задіяні спроби відновлення партнерських стосунків з Францією, яка на початку продовжила постачання різного роду озброєння армії Ізраїлю. Крім того, французи допомогли створити ядерний потенціал країни, побудувавши потужний реактор у Демоні. Однак у переддень війни, Франція, яка традиційно дипломатично підтримувала ізраїльтян, несподівано змінює свою зовнішньополітичну лінію. Президент Шарль де Голль заявив, що після відходу з Алжиру у Франції не має спільних інтересів з Ізраїлем і незабаром накладає ембарго на постачання зброї єврейській державі.

До останнього моменту ізраїльське керівництво намагалось не доводити справу до прямої конфронтації і вирішити конфлікт з допомогою таємної дипломатії, розуміючи, як зазначав Д. Бен-Гуріон, що війна лише призведе до значних людських та матеріальних втрат, але при цьому «арабські країни нікуди не зникнуть» [Моше 2003, 266-268]. З цією метою ізраїльський прем'єр-міністр Л. Ешколь відправляє делегацію на чолі з А. Евеном до США, Англії та Франції, з метою отримати дипломатичну підтримку від урядів країн. Зокрема, президент США Л. Джонсон дав зрозуміти, що він відмовляється від будь-яких зобов'язань, оскільки не мав бажання загострювати конфлікт з СРСР та ескалації військового зіткнення між арабами та ізраїльтянами, а також не мав наміру йти на пряму конфронтацію з Конгресом, більшість представників якого вважало даромною справою втягувати США в черговий конфлікт. Радник президента У. Ростоу вимагав від Ізраїлю не починати військових дій, а посол Америки в Каїрі Р. Нолт, передаючи слова Л. Джонсона, хоч і звинуватив Г. А. Насера у загостренні ситуації, але закликав його також не йти на пряму конфронтацію з Ізраїлем.

Військові маневри союзних військ і натиск громадської думки змусили Л. Ешколя вдатися до рішучих дій. На початку червня за ініціативи президента З. Шазара формується уряд національної єдності (до якого увійшли блок «Гахал» і партія «Рафіз») з надзвичайними повноваженнями знову назначеного прем'єр-міністра Л. Ешколя та міністра оборони М. Даяна для ведення війни. Тоді ж кнесет приймає резолюцію про застосування «політики великої сили» спрямовану на підготовку до можливої війни проти Єгипту, яка була обґрунтована блокадою Тіранської протоки, що кваліфікувалося, згідно норм міжнародного права, як акт війни з боку Єгипту, будучи формальним приводом (*casus belli*) для нанесення, по суті справи, удару у відповідь.

Але до останнього моменту здавалося, що війну вдасться оминати, у зв'язку з тим, що 1 червня відбулася зустріч представника Л. Джонсона, Г. Хемфрі з Г. А. Насером про можливість передачі питання щодо Аккабської протоки до Міжнародного Суду, а також про взаємні візити представників обох держав.

Висновок: Отже, на 1967 р. спроби розв'язання конфлікту світовим співтовариством мирним шляхом зазнали повного краху. Як наслідок, ситуація ще більше загострилась. Г. А. Насер на хвилі популярності та власного авторитету почав готуватися до нової війни, чим був дуже наляканий Ізраїль.

Список використаних джерел:

1. Дорозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. Київ: Основи, 1995. 903 с.
2. Дюк Д. Еврейский вопрос глазами американцев: мое исследование сионизма. К.: МАУП, 2002. 360 с.
3. История дипломатии. Т. 5. Кн. 1. М.: Политиздат 1974. 750 с.
4. Лосев Т. Ближневосточный кризис: нефть и политика. Новые политико-экономические факторы и их влияние на расстановку сил в регионе. М.: Международные отношения, 1980. 252 с.
5. Мирзализаде И.К. оглы. Арабо-израильский конфликт. Исторический форум. 2010. С.127-153.
6. Моше Д. Арабо-израильские войны 1956, 1967. М.: Изографус, Ескимо, 2003. 496 с.
7. Смирнов А. Израиль в огне джихада. М.: Вече, 2004. 416 с.
8. Хазанов М. ООН и Ближневосточный кризис. М.: Международ.отношения, 1983. 174 с.
9. Хигер Л. Шестидневная война: К истории одного мифа | Мигдаль (migdal.org.ua)
10. Эпштейн А. Войны и дипломатия. Арабо-израильский конфликт в XX веке. К.: Дух і літера, 2003. 216 с.